

Sammelband G.

Nr.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
- 21.

18.
21

DISPUTATIO JURIDICA.
De
PRVDENTIA IVRIS
ROMANI Eiusdemq; PRINCIPIIS.

Quam
Divina clementer favente gratia
Ex
Magnifici, Amplissimi & Nobilissimi Jctorum ordinis

Consensu
IN
Alma Electorali Brandenburgica
PRÆSIDE.

DN. JOHANE FRIDERICO RHETIO,
J. U. D. & Professore Ordinario,

Publico Examini proponit
DANIEL VVEGENER, Peizenâ Lusatus.

Autor & Respondens.
Ad diem 7. Jun. Anno 1660. In Auditorio Jctorum Publico
horis ab Octava matutinis.

Francofurti ad Oderam,
Literis SALOMONIS EICHORN.

*Generosissimo maximè Strenuò, ac longo rerum
Usui prænobilissimo*

**DN. GEORGIO FRIDERICO
à TOTTEN,**

**Serenissimi ac Potentissimi Electoris Branden-
burgici, Supremo Excubiarum Præfecto, Governatori Castelli
Peizenæ. Badingæ, Hummelportæ & Müllenbergæ Hæ-
reditario, Domino & Patrono meo
maximo.**

Ut &

*Generoso & maximè Strenuò ac Prænobilissimo
Domino*

**DN. STEPHANO MELCHIORI
ab ARNIMB,**

**Serenissimi ac Potentissimi Electoris Brandenburgici
vice Chiliarchobellicosissimo Domino & Fautori
meo maximo,**

D*iu ancipiti deliberationis lance suspensò hæsi, Mæcena-
tes Magni, an leviusculas hæscæ & ineruditas chartas
sublimibus Vestris consecrare Nominibus fas mihi ef-
set. Verebar enim, ne oblatio earum minus conveniret Viris
in tam amplo dignitatis fastigio constitutis. Nec frustra qui-
dem. Sublimes sublimia, Humiles Humilia decent. Mecum
a. perpendicularem, quanta in me Meosq; à Generositatibus
Vestris*

Vestris beneficia sunt collata, (quibus enumerandis aliquando posteritas etiam disertissima sufficere vix poterit) grata, ne sponte ingratus sim, quia aliter gratus esse non possum, ut hanc studiorum meorum primitias ad Aram Generos. Nobilit. Magnif. V. V. subjectissima animi veneratione deponam, iussit memoria. Et in primis singulare illud beneficiū à Generoso, Magnificō ac Prænobilit. Dn. Dn. Friderico à Trotten in Me Collatū non est reticendum, ideōq; nemo Me injustum fecisse, iudicaturus erit, ut illud hic recenseam: Hujus auxilio studia mea hucusq; continuavi, Pro quo beneficio Generositati Vestrae, Ingētes atq; Immortales habeo atq; ago gratias. Suscipite uterque Viri longè Eminentissimi, Patroni summi serena fronte, hilariq; aspectu, minuta hæc meæ in Vos observantia & obsequii libamina: Nec tam quid vobis dignum, quam quid prestare à me possit expendite. Ac plurimum oro atque contendendo haud male interpretamini id quod mei erga vos officii duxi. Valete igitur, & summis in Deliciis, ex voto diu Mibi & Militibus Vestris feliciter vitam vivite.

VV, Generos. Excellentiarum

Humillimus & Devotissimus

Francofurti ad Oderam

7. Jun. 1660.

Daniel Wegener.

De Prudentia Juris Romani,

Thesis I.

Ruſtra ſunt qui de Juſtinianeſi juris lubricitate conqueruntur, quaſi cereis tabulis inſcriptum ſit in quibus quidvis vel corrigi vel deleri poſſit pro lubitu, certè non Juris ſed hominum litis amantium vitio contingit, quod lites quas Juſtinianus Imperator duobus vel tribus annis componi juſſerat *l. 1. C. ut intr. cert. temp. l. 13. c. de jud.* immortales fiant, & vitæ hominum excedant modum, imo intra 39. vel 75. annos judicia ſolide quod ajunt interdum vix firmantur *Vulſei. Conſil. Marpurg. volum. 3. conſil. 30.* Quam immeritò hinc juſ hoc Exterorũ quorundã notam ſubiit, ut ceu ex ambitione & avaritia Magiſtratum ortum ex quo lites non amputet ſed ſerat, in Hiſpania exulet Stephani & Alphonſi X. judicio *Oldr. Conſ. 69.* In Gallia ne publice profiteretur Franciſcus Imus ſub pœna prohibuerit. *Matheac. de via jur. c. 36. n. 8.* ſi perverſi juris detortores, expulſſent verius quam Romanum juſ aboleviſſent, judicia ipſorum felicius abſolverentur quandoque quam nunc cum injuria partium hærent ſœpius.

II. Non ars culpanda qua homines abutuntur. Nos ambiguum juſ accepimus nunquam, ſed futilibus diſputationibus efficitur. Sedulo ſatis ſacri legiſlatores ambiguitatem omnem ſuſtulerunt. *Conſtitut. Tanta de confirmat. ff. ad omnes populos. §. 1. verb. Et omnes ambiguitates deciſe nullo ſeditioſo relicto.* Ut illud demum quod in ipſis rerũ obtinet argumentis conſultæ juris Philoſophiæ æſtimaverint, reliquos Legum cavillatores deteſtantes *Proem. Inſtit. Imper §. 3.* unde Partibus & Advocatis pœnam ne calumniæ cauſa moverent lites aut temerè proſilirèt, præſtituerunt. *l. 2. C. de Jurejur. propter calumn.* Judices ne clementiæ gloriam

riam aut severitatis famam affectarent informarunt, ne irarum expertes impunita manerent flagitia, *l. 51. §. 2. ff. ad l. Aquil.* nec misericordiam averſentur, ne Jura æquitati præferant. *l. 8. C. de judiciis*, sed prout quæq; res postulat perpenſo judicio ſtatuant. *l. 11. ff. de pœnis* ita ad ſanctas ſcripturas attendentes ut ſciant ſe non magis judicare quam ipſi aliquando judicantur, cum ipſis magis quam partibus terribile judicium eſt, ſiquidem litigatores ſub Hominibus ipſi Deo inſpectore cauſas trutinandas proponunt. *l. 14. C. de judiciis*, adeò ſanctas leges voluerunt ne ulla ratione injuriæ occaſio inde naſcatur. Haſ Prudentia Juris Romani quam profiteſcitur complectitur, eo fine lataſ ut Cives vivant concordet & Reipublicæ ſalus promoveatur. ſuper hiſ principiis quicquid tenet fundatum eſt. Qualia ea principia quamque eorum tenax jurisprudentia ſit hac diſputatione exponere animus eſt, & ut methodus ſervetur, à fine auſpicabor.

III. Juſtitiam finem eſſe jurisprudentiæ nemini qui jura noſtra libavit ignotum eſt, ſed num univerſalis num particularis eo intelligatur ambigunt, verum ſi univerſalem juſtitiam finem haberet, omnia quæ ſecundum leges Romanas juſta ſunt Gentium jure & in Rebus publicis aliis reputarentur eadem, jam infinita ſunt, quæ pro Reipublicæ Romanæ uſu jubentur, & gentium juris planè non ſunt, & hinc nec juſta æſtimare poſſunt (quo tamen non aſſeritur quaſi Romanum juſ quicquid uti infra dicetur, contineret quod Gentium Juri contradiceret) Idcirco Particularem juſtitiam Jurisprudentiæ noſtræ finem agnoſcimus tantum, quo cives ſecundum leges lataſ juſtè vivere poſſunt. Nec obet quod verba hæc in definitione ab Imperatore tradita adjecta non ſint, ſiquidem præter neceſſitatem adhibita fuiſſent. Nam leges à ſe lataſ in unum opus certum collegit, huic finem dixit juſtitiam

2101

A 2

quæ

quæ non ex aliis legibus poterit intelligi quam Romanis, nisi Imperator contra se statuisse præsumatur. Ita constans & perpetua voluntas dicitur i.e. qua constanter & perpetuò velle debent secundum leges Romanas suum cuique tribuere.

IV. Quod hoc accuratè tribuendum sit definitio Jurisprudentiæ exigat, nempe quod sit scientia justæ atque injustæ Divinarum rerum & Humanarum notitia, quasi consultus Iuris quid Divinæ quid Humanæ Res noscere, sed quomodo justum ab injusto secernendum accuratè scire debeat, ne pro jure inferat injuriam, aut quis re sua invitus carere cogatur & innocens §.1. *Instit. de justit. & Jur. arg. l. 11. de pœnis*. Hoc justum uti & supra dictum non aliunde quam ex Legibus Romanis æstimandum est. Qui nihil justum reputant, nisi quod suo judicio assequuntur aut naturali jure obtinet, pro politica ratione sapiunt parum, & Romanarum legum cognitionis expertes sunt. Si enim Ius naturæ, Gentium & Civile invicem differunt, utique & inde justitia quod diverso fine agat. Ex hoc quotuplex jus est totuplex quoque justitia 2dū ea quæ fusius *Riemer. decad. 1. thes. 4.* si hoc tunc una Respublica poterit justa statuere quæ in alia justa non sunt, nulla quippe Respublica alterius legibus tenetur, sed quælibet pro ratione status sui sibi commodum format, Nec civilia nec Gentium jura obligarent cives, nisi essent approbata. Nullum jus obligat nisi approbatum; Et leges Hebraicæ Respublicæ licet Deo Autote latæ qua Politicæ non aliter nos obligant quam alterius cujusvis. *Hug. Grot. de Jur. Bell. lib. 1. c. 1. n. 16.*

V. Romanæ Respublicæ cum Leges conderent pro status commodo ab aliorum populorum institutis mutuo sumpserunt multa, & ita suis temperarunt moribus ut mutuata non appareant & quod aliàs Naturæ aut Gentium
juris

juris fuerat solo Romani juris nomine audiat. *l. 6. ff. de J. G.*
J. Quod hoc porro Argumento probatur, sicut Natura omnis animalis cuique implantavit, ne sibi noceat aut negligat suum, ita cum Civitates conditi & populus majestatem in una persona venerari ceperunt, ne cum privata & publica salus detrimentum capiat docuit accuratius, ex quo status rationem habere invaluit, & præter vulgata statuere ex usu. Hoc in Romana Republica frequentatum feliciter, in qua, quantum leges nobis aperiunt, ne Cives suorum incuriosi evaderent, publice tranquilli essent, & ambigua litium fata peritura Civitatis exordia amputarent, quo publica salus promoveretur, contra disputandi rationem pro communi utilitate sanciebant *l. si. supra allegat: §. 2. ff. ad l. Aquil.*

VI. Ex quo Romanum jus definitum quod Ars æqui & boni sit. *l. 1. ff. d. J. G. J.* ne quicquam æquum dicerent quod publicæ rei bonum non sit, neque contra bonum quod iniquum esset, aliàs quis præscriptionem legitimam juris præsidium assereret nisi publico bona sit? Certum enim, si quis longo tempore re sua non utatur præscriptionis jure eadem cadat; nec sine ratione, cum intersit Reipubl. rerum suarum curam gerentes habere Cives. *Thomas Hobbes in tractatu Gallico idiomate impressus de Fundament. Societat. Civil.* Vigilantibus jura scripta *l. 24. ff. que in fraudem credit:* contra desides & sui juris contemptores odiosæ Exceptiones sunt oppositæ. *l. 3. C. de Annal. except.* Quibus omnibus requisita certa, ne quis jure suo immeritus cadat, posuere *Dd. ad l. unic. C. de usucap. transf.*

VII. Ita ne lites moverentur ex quavis re facile præcavere, uti *l. 8. C. d. Rescind. vendit.* contractus, licet vel Emptor vel venditor in pretio aliquantulum læsus modo læsio ultra dimidium non sit, non rescinditur, Hoc, ut ansa discordiis præscinderetur voluerunt, & Exceptiones frivolæ

volas impedierunt: quomodo non numeratae pecuniae exceptionem ad biennium restrinxerunt, nam consueverant Debitores maligni quo solutionem differrent, debiti etiam indubitati probationem à creditoribus, licet Chirographum agnoscerent, exigere. Huic malitiae ut obviam irent non numeratae pecuniae exceptionem post biennium opponi non debere sanxerunt, licet ad iuramentum se offerat debitor. *l. 14. C. de Except. non numerat. pecun.* praesumitur enim Debitorem negligenter adeo non futurum ut Chirographum suum relinquat tanto tempore sine causa, quo casu tamen si debitor aliunde probare possit se repetere nullo modo potuisse, forte ob iter susceptum quod nec scribere potuisset, audiendum esse credo, quod aequitas suggerit, licet jure destituamur *arg. l. 2, §. 5. ff. de Aq. & aqv. pluviae arc. causa.* Negativae quidem regulariter probatio non est sed sufficit nobis dari aliquo modo. Alias novum juri non est quoad praesens denegare remedium, & in aliud spem Patrocinii reponere: Trium coherentium annorum apochas si quis exhibere possit, & reliquum solvisse praesumitur, sed si aliunde probare valeret non esse solutum Actio non denegatur *l. 3. C. de Apochis.* Haec Exempli loco obiter numero multa adduci possunt, quae extra Romana jura viderentur iniqua ad juris nostri regulas examinata justissima sunt. Pupillus pubertate proximus sine dubio obligatur naturaliter sine autoritate Tutoris contrahens cum aliquo, sed ex Justinianeis juribus non, quia leges nihil admittere voluerunt, quod dolo occasione dari alieno possit, cui pupillus nondum iudicio firmo expositus est. *l. 59. ff. de Obligat. & Actionib. Rimer. de cade 3. quest. 7.* Impu- tet sibi qui legum ignarus cum tali contrahit. Jura omnibus scripta sunt, nec debet ignarus esse ejus conditionis cum quo contrahit. *l. 19. ff. de R. J.* Verum num in conscientia tutus sit, qui secundum leges dictas sententiam exequi

qui desiderat D. quærunt. Ego nullus dubito, si sine calumnia agat, aliàs, ut supra citatum Exemplum repetam, si quis in Chirographo se fundaret & benè nosset se pecuniam non dedisse & tamen *secund. d. l. 14. C. non numerat pecun.* Exceptionem post biennium elideret, nec jure Civilitutus foret. Ubiq; leges hæ & dolum & calumnia intentatã Actionem improbant, *DD. ad Tit. de Calumn.* multò minus in conscientia tutus erit. *Thomas Merckelbach. inter Consil. Klockii, volum. 1. Consil. 40. n. 18.* Civilia jura in Conscientiam non penetrant, Acta inspiciunt. Exempla plura ubi quis ita agere valeret recenset. *Panorm. in cap. quia plerumq. X. de immunit. Eccles.* qui nobis non contradicit.

VIII. Ut revertamur Eadem publici boni ratio facit, ut nudo pacto Romani actionem non dederint, ubi factum dignum ob quod paciscentes adstringi possint haud intercesit, lubricum linguæ quippe ad obligationem efficax non judicarunt, sed quando subsuit negotium habile *l. 7. §. 2. ff. de pact.* Hinc Prætor ex innominatis Contractibus præscriptis verbis id est, ad narrationem facti actionem dabat propter causam actualem dationem vel factum quo contrahentes invicem tenebantur. *l. 5. §. 1. junct. l. 21. ff. de præscript. verbis.* Hahn, de æstimatoria actione *n. 2.* De hac causa quærunt Imum DD. An Ea quoque faciat, quod ex nudo pacto nulla actio data fuerit? Ego vix dici posse aliam autumo, dum Imperator *d. l. 7. §. 4. ff. de pactis asserit:* Sed cum nulla subest causa propter conventionem hic constat non posse constitui Obligationem, igitur nuda Pactio Obligationem non parit. Cum Pacio vis pariendæ Obligationis à jure tributa hoc loco causa dicenda non est, siquidem dicit hic Jctus, cur lex non possit adistere pacto nudo, si adistentiam legis intellexisset *ἡ ἀπολογία* commisisset, dicens; Lex non potest adistere propter adistentiam legis. Secundo, Num hæc cau-

B

sa

salegis 7. dicta propter quam LL. Romanis & Obligatio
& actio conceditur in omnibus Contractibus hoc efficiat
quod Ego non puto. In Innominatis non oritur obligatio
nec datur Actio nisi negotium aliquod intercesserit l. 5. §. 1.
l. 21. ff. *prescript. verbis*. Nam quum coeteri nomen peculia-
re habent non opus est, ut Prætor ad generalem actionem
in factum seu prout factum recensitum concedat, ex spe-
ciali contractu specialem actionem concedit. In consensu
alibus quamprimum consenserunt, obligatio datur neque
verborum neque scriptorum alia proprietas quoad hanc
efficaciam desideratur l. 2. §. 1. ff. *de Obligat. & action. l. 1. §.*
1. ff. de Rerum permutat. In Realibus quando Res eo animo
datur ut speciali Contractu aliquid detur mutuo, depo-
natur &c. Actio non denegatur. l. 3. §. 1. ff. *d. tit. de O &*
Act. In His negotium illud ut Actio detur non attenditur,
& hinc causa in d. l. 7. recensita, dicitur tantum in innomi-
natis Contractibus esse, in Reliquis non, quia negotium
quidem in omnibus contractibus est, sed non est causa vel
Obligationis vel Actionis. Perinde Actio Realis definitur.
§. 1. *Instit. de Action.* quando ago contra Eum, qui nullo jure
mihi obligatus est, sine dubio qui rem meam detinet obli-
gatus est restituere, igitur hoc dicitur, qui non ita mihi ob-
ligatus est, uti d. l. 3. §. 1. ff. *de Obligat. & Act.* statuitur. Hinc
quoad actionem hanc non attenditur, cum paria de Ro-
mano jure æstimentur, non attendi & non esse arg. l. 8. ff. *de*
O & A.

IX. Veruntamen publicam utilitatem in tantum non
æstimavit ut contra justum obtineret potius. Tam pruden-
tiæ juris, quam utilitatis rationem habuerunt. l. 1. C. *de Acqui-*
possess. Qua propter Legislatores nostri tria summa juri
suo præcepta constituerunt, ad quæ ceu ad normam quicquid
leges Romanæ continent potest referri, qualia sunt. *Hone-*
ste vivere Neminem ledere, suum cuique tribuere. §. 3. *Instit. d.*
J. O. J.

7. & 7. Quæ sicut tria objecta, ita & hæc tria voluerunt inter se omnino differentia considerata formaliter, licet qui honestè agat, simul Neminem lædat, neque suum alicui eripiat, tamen quemadmodum in Metaphysicis affectiones Entis unitæ, Unum Verum Bonum & Perfectum revera inter se distinctæ sunt, quamvis, quando ens Unum est simul quoque Verum ac Bonum sit, attamen quæ affectiones considerantur differunt; Et Unum & Verum diversa sunt. Coeterum Essentia Præceptorum horum ex Reipublicæ Romanæ principiis æstimanda est, quæ supra dicta ut nihil æquum s. justum habeatur quod non publicæ Rei bonum sit: Hinc concubinatus quem Romani legitimam consuetudinem vocarunt. *l. 5. C. ad SC. Orfic. ad Honeste vivere* referre nemo dubitabit, siquidem & in Concubinatu honestè vivendum erat, nam Eò nec promiscuè omnes Personæ sed Eæ cum quibus Connubium propter legis impedimentum non erat primo, 2. nec ingenua nisi quod ante corpore quæstum fecisset, vel obscuro loco nata sit, constaret, aliquis stuprum cum Ea committebat *l. 3. ff. de Concubinis* Neque Lex sine pœna permittebat ut quis plures Concubinas haberet. *Novell. 18. c. 5.* in Coeteris non differabat à vero Marrimonio nisi voluntatis destinatione, an Eam Uxorem an Concubinam habiturus sit *l. 4. ff. d. t.* Igitur differabat concubina à Scorto quod cum Hoc connubiū fieri non posset, cum Illa sæpius, neq; spurii quicquã ex Patris testamento consequuntur, filii ex legitimo concubinatu omnino *d. Novell. 18. c. 5.* Ab uxore vero differabat Concubina quod matrisfamilias honestatem nunquam haberet nisi Patroni concubina *l. probrum ff. de ritu Nupt. Cujac. lib. 5. obs. 6.*

X. Imo quidam Concubinatus jure Romano permissus coram Deo non tantum legitimum matrimo-

niū est, sed & Gentium jure. Exempli loco esse potest quod inter Servum & Ancillam Romano jure Matrimonium esse nequibat, sed tantum Contuberniū quod effectu verum Matrimonii carebat, sic & inter Liberū & Ancillā, quæ tñ. apud alias gentes pro vero Matrimonio reputabantur uti in Græcia, Carthagine &c. *Hugo Grotius de J. B. lib. 2. c. 5. n. 15.* Et certo respectu apud Hebræos obtinebant, Exod. 21, nec moribus nostris quod tunc Contubernium tantum verum matrimonium esse impeditur. Proinde Concubinatum primo ut ad principia sua attenderet legitimum pronunciavit, alias scilicet Servorum conjunctio & aliorum, scortatio dicenda fuisset, quod tamen durum cum nihil nefandæ libidinis in conjunctioe hac reperiretur, & tamen ad juris Civilis regulas verum Matrimonium non erat, hinc tertium Concubinatus nomen nanciscebatur. Secundo publicè intererat ut Fornicationi, Stupris, Raptui, Adulteriis, occasio præscinderetur, hinc amore captus erga eam quam ob impedimentum legis ducere nequibat, secundum certa requisita supra adducta concubinam habere non negabatur, & liberi ex Consuetudine ista nati, à Patre hæreditatis loco accipiebant per allegat. *Nov. 18. c. 5.* Ast moribus quia finis cessat ob quem permittebatur à Romanis à Scortatione differt parum; *Cujac. lib. 5. Obs. 6.*

XI. Quod autem Magistratus ob publicam utilitatem præter vulgarem juris rationem salva Conscientia aliquid pemittere possit quod hodie ob Status rationem dicunt, dubiū non est. Si quidem Deus ipse ceu Rerum publicarum fundator prudentissimus in Hebræorum Republica Judæis multa ob respectum certū indulgit, quæ extra respectum hunc in novo Testamento non probantur, Christus ipse *Matth. 19. v. 8.* Judæis resp: Moses vobis ob cordis vestri duritiem, divortium permisit, ab initio non erat sic;

fic; Attamen inde illud non concludimus propter rationē
Status prout hodiè à quibusdam audit injusta quæque hac
excusatione peragere posse, decipere pro morib9 temporū
summam prudentiam æstimare licere, pietatis & honesta-
tis ratione relicta simplicioribus; sed quæ contra vulgaria
ita jubet necessitas ut nisi perire malimus, agenda quædam
sint, quæ in se mala quidem non sunt, sed extra necessitatis
casum hunc bona haud censerentur. Taliter Romanum
jus utilitatem normam habuit ne honestatem læderet aut
Juris rationem elideret *DD. ad supra allegatã l. 1. C. de acqui-
rend. hered. verbis tam ratione utilitatis quam Jurisprudens
tiæ receptum est.*

XII. Porro neminem lædendum ad secundum
summum fundamentum est, & tamen Naturaliter pre-
tio Emptionis & Venditionis contrahentes se circum-
venire posse permittit *ICtus l. 16. §. 4. ff. de minoribus
l. item si. §. 3. ff. locati.* Certum igitur quod & hoc in res-
pectu ad leges nostras accipiendum sit aliàs & minima læsio
etiam læsio est, & contra præceptum juris crederetur,
exinde ad præscindendas infinitas controversias, & ob in-
certa rerum pretia inter Eos qui judicem communem non
habent, inexplicabiles, publico bono receptum fuit, ut ob
inæqualitatem modo læsio non enormis sit, à pacto dis-
cedere non liceret, & quasi naturale putatum Emptionis
& Venditionis quod Emptor viliori comparandi, venditor
cariore distrahendi votum gerentes adhuc Contractum
accedant. *l. 8. C. de Rescind. vendit.* Naturaliter verò hoc li-
cere quod dicit idem est ac inleparabile ab hoc Contractu
& moribus etiam receptum. Veluti Paulus Apostolus na-
tura Viro turpe est comam alere, & in *l. jus nostrum ff. de
R. 7.* Ubi Earū rerum *Naturaliter* inter se pugna est testatus
& intestatus. Non dissimili ratione & tertium, jus suum
B 3 cuique

cuique tribuere intelligendum est. Nemo jure suo nisi propria culpa carere potest. Si suorum negligens & suorum incuriosus jure cadit, legum vitio non accidit, ast odium contra Desides L. gerunt meritò. *arg. l. 3. C. de ann. Except.*

XIII. Eatenus omnia quæ in Romano jure continentur ad dicta præcepta referri possunt & ut id fecerint còtutius omne suum jus Romanum ex jure N. G. & C. sc. in genere sumpto collegerunt adeò ut leges neutiquam statuunt quæ juribus hisce sunt contraria, imò ipsa Juris nostri principia ne Theologiæ quidem contradicunt per Ea quæ in thes. II. explanata & alterius explicanda discursus ansam dabit. Coeterum Imperator ita enunciat. Jus Civile est quod neque in totum à Naturali vel Gentium jure decedit, nec per omnia Ei servit, itaque cum addimus aliquid vel detrahimus juri communi jus Civile efficimus, *l. 6. ff. de J. & J.* Dum igitur jus Romanum præter jus Gentium vel Naturale aliquid continet, eò dictis juribus non contrarium statuit, quia singulis juribus peculiare fines sunt. Ipsum jus naturale immutabile est, nec à Deo mutatur. *Hugo Grot. d. l. de J. Bell. lib. 1. c. 1. n. x.* Ea propter cum per approbationem aliquid juri Naturæ detrahatur, juri ipsi nihil officit, sed actus isti de quibus natura statuit circumscribuntur uti naturalis juris debitum esse solvendum, sed si creditor acceptum ferat, non opus quod solvatur. Sic jure Civili determinatur depositum esse reddendum, sed si furiosus deponat non faciendum semper. *l. 31. ff. depositi.*

XIV. Est autem Jus Naturale Præceptum rectæ rationis quod Actus quosdam ex ipsorum naturali convenientia vel disconvenientia cum recta ratione per Se Bonos vel Malos servare vel fugere præcipit. Qua ratione differt

fert à jure Divino voluntario, quod obligat quidem etiam omnes homines præprimis Christianos in Conscientia, verum causa obligationis diversa est jus naturale obligat. Quia actus de quibus statuit per se boni vel Mali sunt, Jus Divinum autem obligat eò quod Deus voluit *Hug. Grot. d. l. i. &c.* Secundo differt à Jure Gentium quoniam hoc ob utilitatem introductum est, & obligat quia inter plerasque Gentes vel moratiores ita receptum, igitur obligandi causa quoque à voluntate Gentium est, quæ in naturali jure ob Naturalem bonitatem vel malitatem. Exinde quid de Eorum DD. opinione statuendum sit claret, qui duplex Jus Naturæ vel primævum vel Secundarium statuunt, vel divisionem hanc docendi gratia retinere posse autumant. utrumque natura juris hujus non permittit, Sunt enim actus hi de quibus jus hoc statuit Essentia sua vel Bona vel Mala. quæ Essentia prout primo fuit non fuit mutata & ratio humana in cognoscendis actibus hisce nunquam fuit meliorata. Igitur primo quos actus observare vel fugere statuit semel nunquã correxit. Secundo Si duplex statuitur dicitur quoq; mutabile, quasi gradus reciperet. Neque docendi gratia aliter concipi valet, esset quippe sic contra formam hujus juris, quomodo nullus conceptus subsistere potis est. Verum quod furtum natura turpe dicitur, *l. i. ff. de furtis l. probum ff. de V. S.* quo appareret quasi secundum diversam rem diversa statuisset, quoniam initio nullum Dominium sed Dominio constituto & furtum turpe æstimaverit; Responderi poterit esse quædam Juris Naturalis, Simpliciter, quædam Reductivè: Eoque & ea quando Dominia formata non simpliciter sunt; Sic unquã, omnia debere communia esse, ex Naturæ jure probari poterit. Deniq; inde porro fluit, quod obligatio ex jure Naturæ in nuda conscientia & pudore consistat, quia turpe est contra ea facere quæ ratio recta à nobis exigit, Exemplum per-
ipi-

spicuum §. 1. *Instit. de Fideicommissar: heredit. est.* Alias in Romano jure obligatio hæc accipitur variè, vel pro Ea quæ jure Gentium est sed quæ per Excellentiam dicitur Efficaciam habere, licet Lex Ei non adsistat. *de quibus Bach. ad lib. 3. tit. 14. n. 2.* Quicquid autem est nec vera juris Naturalis obligatio, efficacia sua Romano jure penitus destituitur, unde & retentionis jus operatur *l. 10. ff. de O & A.*

XV. Proinde quoniam causa efficiens juris Naturalis recta ratio est, Brutis neque Materialiter neque Formaliter competere poterit. quod Formaliter competat, Nemo facile asseret, Materialiter nihil aliud est, quam justum & æquum. quod etiam æstimare nequeunt Bruta, idcirco nec in ea cadet, ut taceam quod obligari non valcant, jam. Omne jus obligat. *Habn. ad Wesenbec tit. de J. & J. n. 14. vel 26 quod Natura.* Quod Imperator dicat Naturale jus est quod Natura omnia Animalia docuit, improprie sumit, hoc inde constat quod in eodem §. 1. *Instit. de J. N. G. & C.* Subjuncta cœtera animalia istius juris peritia cœsentur, id est ob similitudinem dicuntur, quod inficias ire ne quisquam potest. 2. Quod nulla injuria in bruta cadat *l. 5. §. 1. ff. ad L. Aquil. l. 1. §. 3. ff. si quadrup. pauper.* quod si proprie intelligat Imperator de Jure, & Injuriam iis concedere necesse habuisset *Riemer. Deca. 1. quest. 3.* Hoc ita verum reor ut nec infantibus cum effectu competere dicatur & formaliter, quoniam Hi ante septimum ætatis annum ne quidem fieri posse dicuntur neque quicquam intelligere *l. 1. in princip. d. verb. Obligat. l. 3. §. 2. ff. de tutel.* Si hoc, utique nec obligari, siquidem omnis Obligatio præsupponit intellectum rei, propter quam quis Obligari debet, ne fraudetur. Imò, cum naturalis obligatio in pudore & rubore nudo quid præstandi contiuetur, eo magis secernendi facultatem desiderat. *arg. §. 1. Instit. de Fideicommiss, heredit.* Ex qua ratione

tione pupillus' nec naturaliter obligari dicitur. *l. 59 ff. de Oblig. & Act.* Quot autem gradus sint ætatis qui apti sint de jure ad agendū aliquid explicat *Bach. §. 2. Instit. de Tutela.*

XVI. Sicuti igitur, ut redeam, Naturæ jus cum homine natum & ex naturali bonitate vel malitate Actuum observatū est, ita Gentium jus cum Gente cœpit & ex utilitate constitutum. *Riemer. Decad. 1. Quest. V.* Et vim obligandi, uti & supra positum, ex eo quod vel Omnium vel plurium Gentium consensu receptum; Erant enim quædam quæ apud populum vel majori vel minore rigore observabatur sicuti de jure post liminii & captivitatibus & aliis de quibus *Hugo Grot. de Jure belli lib. 3. cap. 7. n. 8.* Hinc licet universeliter ferè Imperator de Exemplis omnibus §. 2. *Instit. de J. N. G. & C.* recensitis loquatur, quod sint J. G. dicendo: Ex hoc jure Captivitates descendunt &c. Attamen omninò horum distinctio adhibenda est, quædam enim non nisi apud plures populos sæpius observata, ita non sunt, quæ pro Gentium Jure vindicant, e. g. Captivitates quæ apud paucos observabantur eo modo uti apud Romanos *Hugo Grot. d. l.* Cujus Exempla plurima adduci possent nisi Methodus concepta prohiberet. Hoc exinde fuit gradus introductionis hujus juris fuisse adeò ut divisio ista DD. inter jus Gentium primævum & secundarium fundamento non careat, non quod jus Gentium primævum Jus Naturæ dicatur cum *Donell. Vultejo & aliis.* Nam sic jus Gentium cum homine natum in congruè statueretur, sed cum Adamo Gens non statim oriebatur, Exinde igitur Gentium primævum verius dicitur id quod ex naturæ jure manavit primum & utile Genti æstimatum. Secundarium autem, quod cum Republica conderetur usu Gentium introductum, *Riemer. Decad. 1. tb. V.*

C

XVII.

XVII. Et hoc jus quoniam Gentes invicem com-
mercia semper habent observandum omninò est. Sic Im-
perator dicit populus Romanus partim suo proprio, partim
communi omnium Gentium Jure utitur §. 1. *Instit. de J. N. G.*
& Civili. Sc. vel cum aliis populis vel interdum erga pere-
grinos in urbe, quã ob causam & peculiaris prætor, pere-
grinus dictus, creatus legitur, qui Edictum quidem pecu-
liare non condidit. ast secundum edictum urbanum Eum pro-
cessisse verisimile est. *Rosinus antiquitat Roman. lib. 7. cap. X.*
Licet ad Leges Romanas non deciderit omnimodè, nam
erant multa quorum Nemo nisi Civis Romanus particeps
fieri poterat, uti de Matrimonis, Patria potestate &c. Quæ
inter peregrinos secundum Gentium jus decidebantur ne-
cessariò. Neque tantum in urbe Roma fuit quod & pere-
grinidegerint cum ipsis neque tamen jurium omnium fue-
runt participes, sed & in Rebus publicis aliis, uti apud Hæ-
bræos peregrini fuisse leguntur, qui nec jura æque eadem
Civilianeque Ecclesiastica usurparunt cum Israelitis. Sic
ex Deuterom. 14. v. 21. Claret peregrinis licitum fuisse edere
carnem suillam, & tamen potuerunt Deum adorare in
templo Hyerololymitano, sed in loco separato ab Israeli-
tis. *Job. 12. v. 20. Actor. 8. 27.*

XVIII. Præterea ex dictis jus proprium Roma-
num composiri est, quod vel scriptum jus vel non scri-
ptum dicitur, ex hisce enim Romanum jus constare perhi-
betur. §. 3. *Instit. de N. G. & C.* Scriptum Jus peculiari no-
mine lex dicitur quæ est præceptum Majestatis obligans ut
pœna ad id quod à Magistratu promulgatur expressè. Dici-
tur Præceptum quia Præceptum latius patet quàm Lex. Præce-
ptum n. obligat sed sine vi coactiva Lex a. quæ vi coactiva de-
stituitur, nulla est. Idcirco de Essentia quæ Legi est vi coa-
ctiva a. matum esse, *Riem. dec. 1. th. 7. ferè in* Inde Lex hac ac-
ceptione

ceptione intelligitur strictissime nō negando quod interdum latius sumi possit pro regula s. instituto s. Scripto s. Non scripto § 10. *Instit. J.N.G. & C. Habn. ad Wesenb. tit. de LL. n. 2.* Attamen quoniā in definitione additum, quod expresse promulgatū, hæc exceptio excluditur, ut contra distinguatur consuetudini. *d. § 3. Instit. de J.N.G. & Civ.* In hoc enim Essentialis differentia Legis & Consuetudinis posita est, ut sicuti Lex est quæ expresse sancita ita consuetudo quæ solo tacito utentium consensu introducit. *l. 32 §. 1. ff. de LL. Ungepaur. Exercit. 2. quest. 6. Hittig. lib. 1. cap. X. lit. A.* Neutram siue in scriptura siue sine scriptura observatio perimit; Consuetudo enim licet scribatur eo consuetudo esse non desinit, quia jam tum erat perfecta, antequam scriberetur. Scriptura accidens est, quæ Rei Essentialiam mutare nequit. *l. 36. ff. de LL. ubi dicitur quod non sit necesse ut scribatur.* Neque de Legis essentia scriptura est, liquidem eæ leges quæ non fuerunt scriptæ veræ leges non fuissent, cum tamen Lacedæmoniorum Leges omninò veræ Leges ab ipso Imperatore dicantur, & tamen nunquam fuerunt scriptæ. Quæ *Niellius disput. 1. thes. 2. lit. A.* habet in contrarium non nocent. Nam posito Legem in cognitionem venire non posse nisi scribatur. Neque sine scriptura existere, non tñ. inde sequitur quod scriptura sit essentia LL. *Hittig. disp. 11. cap. 8. lit. B.* Illud demum est de Essentia rei quod facit ut res sit. Si scriptura hoc efficeret Leges Lacedæmoniorum non fuissent, deinde multa sunt sine quibus aliquid existere nequit, quod tamen ad Ejus Essentialiam nullo modo pertinet, ut accidentia quædam sunt, qualia in homine ridere posse, quædam ita necessaria ut homo penitus hisce sublatis durare non possit, uti, respirare, & alia aliqua quæ tamen neutiquam sunt de ipsius Essentialia. Neque obesse poterit. *l. 8. C. de LL.* Ubi vocabulum dictari innuit fere quasi semper debeat scribi, dum Lex hæc sub Augusto lata in specie ad

Romanam Rempublicam pertinet, & dicendo quod Imperator voluerit in ista necessarò legem de beri scribi, non tamen exinde inferri poterit nullam legem potuisse esse nisi scriberetur, quod tamen statueodum foret, si scriptura inde esset de Essentia, præterquam quod ex ratione Politica ad dictam legem de ratione Regiminis Augusti. Resp. possit aliter, *Trentl, vol. 1, disp. 1. tb. V. lit. B. ibique Bachov.*

XIX. Et sunt ea, qualiter ex certa status sui ratione faciebat multum, quæ re ipsa valebant aliter, ita & Senatui indulgebat ut se possidere adhuc gauderent, quod re ipsa jam ipsis extricaverat, ut & de ferendis legibus factum. Exinde rationem in omni lege esse asseri potest firmiter, imo qui dicit rationem esse de Essentia L. L. non errabit pro ut ratio dicitur esse anima Legis. Jam si anima est de Essentia Rei, utique Ratio. Non quasi solida ratio temper in quavis lege, sed quod nulla lex sine aliqua ratione lata sit. Reliqua quæ fortè de qualitate L. L. moveri possint, temporis brevitatis ad hæc excludit. Unum de Lege Regia qua omnis potestas in Principes translata dicitur §. 6. *Instit. de J. N. G. & C.* explanandum restat, & quidem fuisse talem legem Nemo dubitabit, quod L. L. expresse hoc testentur *l. 1. §. 7. vers. cum enim. C. de Veter. Jur. Enucl.* At num sub Augusto lata sit ambigunt, multi. Sub Augusto verò fuisse latam itidem textus expresse evincunt. *l. 14. §. 1. ff. de manu miss. l. un. §. antepen. C. de Caduc. tollend.* Qui ex Facito sub Vespasiano verba citant Responsum habeant quod sub Vespasiano fuerit renovata, sicuti expresse in verbis habetur: Habeat eandem potestatem uti Augustus &c. *Lansius de Le. Reg. Thes. 40. & seq. Arumaus disp. ad instit. 1. tb. 18.*

XX. Quoniam supra Romanum Jus ex Jure scripto constare dictum §. 3. *Instit. de J. N. & l. 6. §. 1. ff. de J. & J.* Consuetudinem eo sensu tantum esse Jus scriptum evincitur; Nam

Nam licet multa sint quæ LL. Romanæ juris non scripti nomine efferant, attamen ex iis Ius Romanum non constat, igitur nec ad divisionem hanc pertinebunt; Æquitas quatenus dicitur interpretatio Iuris scripti vel non scripti *arg. l. 25. ff. d. t. de LL.* ubi: nulla Iuris ratio aut æquitas benignitas patitur *l. 85. §. 2. ff. de R. 7.* hoc sensu nullo modo Ius Non scriptum est. Hilliger ad *Donell. lib. 1. c. 13. lit. D.* Neque obstat, quod æquitas qua æquitas nunquam scribatur, imò si scribatur desinat esse æquitas; Sed quando scribitur quod æquum est. *l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de minor.* Scriptura ista magis favet æquitati, quam æquitatem scribat. *Riemer. decad. thes. 9.* cum quæstio de eo sit an ex *d. 5. 3.* possit dici Ius non scriptum. Obiter hic quæri potest, An Iudex semper æquitatem Iuri præferri debeat? Quod suadere videtur *l. 8. C. de judiciis.* Ubi verba generalia sunt. Veruntamen si casus expresse in legibus decisus est Iudex secundum legem pronuciare necesse habet licet ipsi durum videatur. *l. 12. §. 1. ff. Qui & à Quibus manumiss.* Nec Iudex lege clementior esse debet. *Novell. 82. cap. 10.* Aliàs quando casus expressus in lege non est, ita debet applicare Jura ne durius aliquid vel remissius statuatur. *l. 11. ff. de poen. Hillig. supra d. 1. lit. f. & ibi allegat.*

XXI. Denique requisita certa consuetudinis sunt uti rationabilem esse debere. *l. 39 ff. de LL.* Ubi tamè ea sine dubio intelligitur quæ plane rectæ rationi non adversatur, haud quæ positivum Ius corrigit. *Bach. ad Treutl. volum. 1. disp. 1. th. 9. lit. B.* derogat enim legi scriptæ. *l. 32 ff. de LL.* Non quasi majoris autoritatis sit, & ob hanc vinceret legem *l. 2. C. que sit longa consuetudo* sed quia posterior. *l. ult. ff. de Constit. Princip.* Quot Actus autem ad Consuetudinem introducendam requirantur Iudicis arbitrio relinquuntur. *l. 1. C. jam de tit. Qua sit longa consuetudo.* Nam quæ expresse

se in jure decisa non sunt Iudicis arbitrio relinquuntur. *l. 1 §. 2. ff. de Jure delib.* Quamvis diuturni mores dicantur Consuetudo, aut diuturni vocabulum non eundem annorum numerum denotat semper modo biennium *l. 56. ff. locati* modo quinquennium significat. *l. 3 §. 2. ff. de Re militari.* Ideo adhuc manet Iudici discernendum. Possunt & pro rei qualitate duo actus ad consuetudinem sufficere, quia pluralis numerus duobus contentus saepius est, *l. 12 ff. de testib. & Arg. Princip. Instit. de Codicillis.* Neque obstat quod frequentia actuum requiratur. Neque per plurimos annos observata consuetudo *l. 35. ff. de LL.* Nam vocabulum frequentiae etiam poterit duobus actibus exprimi, uti numerus pluralis, nec sumitur aliter in *l. 15. §. 22. ff. de Inj. in l. a. dicta 35.* Exemplum, non regula est, quae tamen omnino ad aestimationem Iudicis referuntur. *Sutbold. disp. 1. Apobor. 92.* Neque Actus Iudiciales desiderantur, sed quandoque duobus Extrajudicialibus contenta est, quia sunt consuetudines, de quibus non opus est dari contradictorium iudicium sicuti Patrifamilias dicitur *l. 75. de Legat 3.* Quando autem *l. 34 ff. de LL.* asserit videndum esse an Contradictorio iudicio obtinuerit de quadam Consuetudine introducta loquitur non introducenda, vel de ea quae necessario judicialis est,

Tantum!

Wol dem der seine Zeit
Zum guten angewendet/
Und nicht durch Bypigke t
Im Anfang ist geblendet/
Der wird als wie wir sehn
Nicht in dem Kopfe stehn.

Here

Herr **WEGNER** hat diß auch
Mit reiffen Raht erwogen/
Vnd ob der bitter Rauch
Ihn offters gleich bezogen.
So hat sein Müß und Fleiß
Dannoch anitz den Preis.
Lebt immer so bezieht
Gebraucht das kluge Sinnen.
Bis ihn zu letzt berührt
Olympi hohe Zinnen/
Vnd dencket dann zulezt
Wer euch so hoch gesezt.

Dieses wenige setzet seinem Hn. Stuben-
Gesellen zu Ehren

L. S. V. G. A. D. M.

W Ancher ungesunder Sinn /
Lasset Kunst und Tugend fahren/
Gasset nach der Wollust hin /
Wil die Müß im Alter sparen /
Aber wie es sonst hergebet /
Endlich er mit Schimpff bestebet.
Wer die Kunst und Tugend liebt /
Darff ihm solches nicht besorgen/
Tugend gute Lohnung gibt /
Wil nicht daß man ihr sol borgen/
Keiner in der Aschen lebet /
Der nach ihrer Gunst gestrebet.

Wil

Wil ihm gleich das falsche Glück
Vnmuth vor die Augen setzen /
Darff er der gemeinen Tück
Gar für keinen Vnfall schehen /
Denn / die sich so hoch befinden /
Wil das Glück die Hände binden.
Mein Herr WEGNER auch dein Sinn /
Hat durch Kunst hindurch grorungen /
Müh und Arbeit ist dahin /
Dir ist es recht wol gelungen /
Doch es hat so gehen müssen.
Jetzt wil dich Phaxna küssen.

Also schrieb dem Hn. Autori seinem Brü-
derlichen Freundt schuldigst

Conradus Witschebe /
LL. St.

WENN man gleich die Welt versigte
Vnd der Sternen Menge zehlt.
Momus dieses ichts schätzte
Suchte doch wie ers verhelte /
Drumb wer nach der Tugend trachtet
Wenig auff sein plaudern achtet.
Wer nur seinen Zweck erreicht
Es gescheh mit Reid / mit Gunst /
Wiewol man des Hertz erbleichet
Kan doch niemand seine Kunst /
Mit den Tadelworten Fräncken /
Wns vielmehr den Preiß Ihm schencken.
Diese werden dein Vornehmen
Liebster Bruder / wie ich mein /
Wie Gedanken auch beschämen /
Wird es aber wirkhafft seyn /
Tugend wird nicht unterdruckt /
Ob sie gleich steht was gebücket.

Dieses wenige setze seinem lieben Br. zu Ehren

Michael Wegener.

00A 6297

ULB Halle 3
002 927 276

56, f

VD 17

Retro

